

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Dienoraštis

2014-05-05

ŽURNALAS: NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI

TEMA: Politika

AUTORIUS: Laurynas Peluritis

DATA: 2014-05

Maidanas: karas, politika ir jomarkas

Vasario 26 d. Sėdžiu rytiniame lėktuve į Kijevą. Skrendu su psichologų misija. Ją sudaro: dvi psichologės Aušra ir Aina, du motyvacinės psichologijos specialistai, populiariai vadinami *koučeriais* (nuo angliško *couch* – treneris) Marijanas ir Sergejus. Misiją dar lydi žurnalistas Dominykas ir humoro jausmu pasižymintis fotografas Augustas. Mano paties funkcija yra kiek neapibrėžta: pagalba vienai iš misijos organizatorių ir koordinatorių Agnei, kuri turi išmėžti organizacinį chaosą.

Tik lėktuve susivokiui, kad Kijeve buvau prieš penkerius metus. Bet tada važiauvau į kiek kitokią šalį ir kitokiomis aplinkybėmis. Todėl su nerimu laikiu tos akimirkos, kai pamatysiu kaip pasikeitė kadaise pamiltas miestas, kaip atrodo Nepriklausomybės aikštė (Maidanas), barikados, susirėmimo vietos, žmonės... Dėl saugumo jau tarsi nėra ko rūpintis – Janukovyčius pabėgo, *Berkutas* išformuotas, Maidanas triumfavo ir jau ši vakarą turi tvirtinti naują ministrų kabinetą. Neramiau dėl to, kas dar turi įvykti šioje šalyje. Ar tie, kuriems užteko drąsos muštis su *Berkuto* smogikais, turi pakankamai nuovokos ir kantrybės pasukti šalį kita kryptimi? Nežinau, bet tikiuosi Maidane gauti kokių nors užuominų.

Lėktuvui nusileidus devintą valandą ryto prie oro uosto mus pasitinka ambasados darbuotojai. Važiuojant ambasadon į akis krenta Maidano draugovinkų eismo kontrolės postai ir skiriamasis Rytų Europos ženklas – tvoros. Mat juo toliau į rytus, juo pakelėse tvorų daugiau, jos įvairesnės, aukštesnės ir margesnės. Jas galima laikyti regiono simboliu.

Vėliau vežame daiktus į išnuomotus butus Gorkio ir Krasnoarmeiskaja gatvėse ir tučtuojau keliaujame į patį Maidaną. Visų pirma keliaujame į Prareznaja 2, kur įsikūrė įvairūs Maidano gyvenimą tvarkantys centrai. Mums svarbiausia patekti į ten esantį medicinos punktą, kuriame dirba visų improvizuotai sukurtų ligoninių koordinatorė Jana. Jana ir jos komanda jau kažį kelinta para dirba faktiškai be poilsio. Agnei ir man užėjus į jų štabą, Jana sprendžia klausimą, kaip išgabenti gydyti į Vokietiją jaunuolį,

kuriam kovų metu buvo sutrupintas dubens kaulas. Kadangi prieš tai sudegė absoliučiai visi jo dokumentai, jo neįmanoma gabenti per sieną, o iš sumaišties dar tik kylančioje valstybėje staigiai pagaminti dokumentus nėra lengva.

Janai baigus pokalbį klausiamo, kur reikalingos lietuvių medikų rankos ir pagalba? Esame nukreipiami į Liuteranskaja 22 esančią liuteronų bažnyčią. Joje mus pasitinka šios „ligoninės“ vadovė Valentina ir gydytojo vaidmenį atliekantis buvęs felčeris Saša. Ligoninėje dienos metu tėra keli žmonės, Saša paaiškina, kad tie sužeistieji, kurie dar gali paeiti, dienos metu eina į Maidaną, dar keli pacientai nuvežti atlikti tyrimų į perpildytas valstybines ligonines. Jis pažymi, kad valstybinė sveikatos sistema į sužeistųjų gydymą įsijungė itin nenoriai ir skausmingai. Maža to, nemažai sužeistųjų Maidane bijo kreiptis į valstybines ligonines, nepasitiki jomis, mat visi yra girdėję apie milicininkų rengiamus areštus tiesiai iš ligoninių ar net sunkios būklės pacientų atjungimą nuo gyvybę palaikančios įrangos. Pati ši liuteronų bažnyčia susirėmimų metu veikė kaip slapta ligoninė. Saša pažymi, kad niekas tiksliai nežino, kiek yra sužeistųjų, nes pagrindinėse ligoninėse ar skubios pagalbos medicinos punktuose niekas statistika nesirūpino. Tam paprasčiausiai nebuvo laiko. O kur dar dingę be žinios...

Dabar Saša, nors ir pervargęs, bet optimistiškas: naujų sužeistųjų nėra, tad tik esamiems reikia slaugos bei konsultacijų, tad būtų smagu jeigu koks lietuvių gydytojas užsuktų rytais arba vakarais. Jį džiugina ir tai, ką jis vadina praktiniu arba lauko sąlygų ekumenizmu – skirtingų konfesijų ir bažnyčių atstovai bendradarbiauja tarpusavyje padėdami sužeistiesiems bei vieni kitiems. Užsiminus apie psichologinę pagalbą, Saša apsidžiaugia ir sako, kad tokia pagalba labai reikalinga. Daugeliui ligonių reikia jau ne tiek medicininės pagalbos, kiek elementaraus dėmesio, galimybės išsikalbėti, išsiverkti, galų gale susivokti savyje, suprasti savo situaciją, pasikeitusias aplinkybes. Pervargę ir patys medikai.

Keliaujame toliau. Reikia nuvesti kolegas psichologus į psichologinės pagalbos centrą pačioje Nepriklausomybės aikštėje. Centras įsikūręs kavinės *McDonald's* patalpose. Tokių Maidano reikmėms užimtų ar savininkų geranoriškai užleistų patalpų yra daugybė.

Palydėję psichologus čia pat pamatome viešbutį *Kozatsky* ir nutariame, dėl tinkamesnės vietos darbei, persikelti čia. Viešbutis tikrai ne nuostabus, tačiau strategiškai palanki vieta lemia viską. Beje, viešbučio restorane pirmame aukšte įkurtas Maidano oftalmologų centras. Mano užduotis – kartu su Sergejumi surinkti daiktus iš butų, kuriuose turėjome gyventi. Padėti pasisiūlo Aušros pažįstamas Kijevo lietuvis Darius. Dėkui jam už jo paaukotą laiką ir įdomias istorijas.

Sėdame į jo mašiną ir vos už kelių kvartalų pamatome kitokią Kijevą. Jokių barikadų, nesipraususių protestuotojų su vėzdais ir neperšaukamomis liemenėmis, aprūkusių sienų, sudegintų padangų smarvės, sudaužytų langų ar išardyto grindinio. Kamščiai, intensyvus judėjimas. Gyvenimas verda ir vėl stoja į įprastas vėžes. Netgi kelių ir automobilių inspektoriai (*DAI*) pasirodė keliuose. Niekur nematyti tik paprastų milicininkų. Surenkame daiktus ir per piko meto spūstis grįžtame atgal į viešbutį.

Tuoju pat tenka pasitikti lietuvių verslininkų (nenoriu daryti reklamos, bet tai buvo

VICI grupė) paaukotas maisto siuntas misijos dalyviams. Kartu su Agne perskirstome maistą. Perteklių nunešame į aikštę ir atiduodame ten maistą dalijantiems maltiečiams. Išgirdę, kad mes iš Lietuvos, jie labai draugiškai mus priima ir parodo savo virtuvę. Tokių virtuvių čia daug, visada galima beveik bet kurioje aikštės vietoje gauti arbatos, sumuštinį su lašiniais ir agurku, sriubos arba košės. Žinoma, galėdamas sau leisti pavalgyti kavinėje, nutariau nepiktnaudžiauti svetingumu ir bent keliais litais paremti vietos ekonomiką.

Apie šeštą valandą pagaliau pavyksta išgerti gurkšnį vandens ir suvalgyti bananą. Dabar laikas eiti į Triocho Svetlovaja 7. Ten yra dar viena improvizuota ligoninė. Joje jau dirba savanorių komanda iš Čekijos, čia kelioms ateinančioms dienoms prisijungia lietuvių traumatologai. Mus pasitinka Viačeslavas. Jis papasakoja, kad čia anksčiau buvo poliklinika, bet prieš trejus metus ji uždaryta ir pastatą buvo užėmę chuliganiškai nusiteikę paaugliai, valkatos ir panašaus pobūdžio kontingentas. Kai Viačeslavas su dar keliais savanoriais vasario 19 d. nutarė įkurti čia karo lauko ligoninę, jie per porą dienų parengė kelis kambarius. Patys sukonstravo operacijoms reikalingus šviestuvus, oro dezinfekavimui reikalingą įrangą. Dabar jie gavo dar daugiau paramos, nemažą dalį iš užsienio, ir nutarė polikliniką suremontuoti iki galo bei atiduoti miestiečiams. Ten dabar yra ir didžiausias Maidano vaistų sandėlis. Beje, pats Viačeslavas iki devintos klasės gyveno ir mokėsi Šiauliuose. Lietuvių kalbą vis dar šiek tiek prisimena, dažnai keliauja į Lietuvą.

Grižtame į viešbutį. Jau ketinau pailsėti, tačiau paskambina Saša iš liuteronų bažnyčios. Sako, skubiai reikia psichologo. Su Agne palydime Sergejų. Nors vakaras, bet tikrai saugu pačioje Maidano teritorijoje, jos prieigos kontroliuojamos protestuotojų saugos būrių, kurie tikrina įeinančių dokumentus ir kuprinių turinį. Tik nereikia pagalvoti, kad tai diktuoja baimė. Anaipol. Tai veikiau racionalus atsargumas.

Liuteronų bažnyčioje, patalpoje prie gydytojų stalo sėdi jaunas vyras ir piešia. Išeiname už durų pakalbėti su Valentina. Ji sako, kad jis atėjo visiškai dezorientuotas, vos gebantis sumegzti rišlų sakinį, visko išsigandęs. Valentina jį pamaitino, davė vaistų, jis kiek nusnūdo. Dabar jie mėgina jį nuraminti, prakalbinti. Pasirodo, kad jis buvo (gal dar tebėra) vietinės dailės akademijos studentas. Sergejus su juo pasilieka iki vidurnakčio.

Griždami trumpam užmetame akį į Maidano aikštėje susirinkusiems miestiečiams pristatomą naująją vyriausybę, kuri turi būti kitą dieną patvirtinta Radoje. Vyksta šiookie tokie debatai, susirinkę maidaniečiai ir po darbų atėję miestiečiai šūksniais reiškia savo nuomonę. Vis dėlto tame esama netgi kai ko graikiško. Visi politikai neabejingi piliečiai, – kurie, žinoma, turi galimybę, – susieina į vieną aikštę ir sprendžia politinius reikalus (Maidanas-Aikštė-Agora). Tokio valdžios atskaitingumo bei viešumo šita valstybė dar nėra regėjusi. Šis momentas simbolizuoja Maidano triumfą ir pergalę. Žinoma, neaišku, ką toliau jis turi daryti ir koks bus jo tikslas? Ar netaps jis politiką ir valstybę destabilizuojančiu veiksmu?

Aikštėje dalijama kažkieno parašyta septynių punktų deklaracija, kurioje teigiama, kad Maidanas nesiskirstys tol, kol nebus stabilizuota politinė padėtis, įvykdytos būtinos konstitucinės ir įstatyminės reformos. Bet kol kas – pergalės džiaugsmas, euforija,

laisvės kvapas (laisvė čia kvepia sudegusiomis padangomis). Žinoma, visų žuvusiųjų ir Maidano didvyrių šlovinimas.

Slava Ukraine!

Herojam slava!

Pavargau. Jau vėlu. Laikas užkasti ir miegoti.

Vasario 27 d. Pagaliau šalia visų pagalbinių darbelių radau laiko pašniukštinėti ir apsidairyti Maidane, įdėmiau apžiūrėti barikadas, suręstas iš grindinio trinkelėlių, maišų su sniegu ir ledu, šiukšlių dėžių, padangų, taip pat protestuotojų užimtus pastatus, sudegusius profsąjungų rūmus, o svarbiausia, truputį patyrinėti ten gyvenančius bei ateinančius žmones, esant progai juos pašnekinti.

Su Agne aplankom Instituckaja gatvėje, kur vyko žiauriausi susirėmimai, dirbančias psichologes Ainę ir Aušrą. Čia pat, ant kalno esančioje Nacionalinėje muzikos akademijoje (nors nesu tikras) pluša misijos paramedikas Andrius.

Pradedu suprasti, kad pagalba reikalinga ne tik sužeistiems kovotojams. Maidane nemažai pervargusių, įsitempusių protestuotojų, kurie netgi būdami saugioje vietoje visuomet vaikšto su vėzdais, šalmais, neperšaukamomis liemenėmis. Maža to, daugelis yra jau keletą savaičių nesiprausę (prie psichologinės įtampos mažinimo tai menkai prisideda).

Pasitaiko ir radikalių dešiniųjų pažiūrų jaunuolių, nutarusių po kovų pavaidinti didvyrius. Jie vaikšto būriais, skanduodami kokius nors šūkius, mojuodami vėliavomis. Bet jie nėra agresyvūs, be to, jų nėra daug. Pats Maidanas tikrai nei radikalus, nei kurstantis neapykantą. Neteko nei girdėti, nei juo labiau matyti muštynių ar smurto. Visur prižiūrima ir palaikoma viešoji tvarka ir, kiek įmanoma, švara. Neteko ir su antirusiškomis nuotakomis susidurti (žinoma, čia kalbama apie tautybę, o ne valstybę). Maidane yra ukrainiečių ir Ukrainos rusų iš visų šalies regionų. Iš keleto žmonių nugirdau, kad ir radikaliausiu laikomą *Pravyj sektor* judėjimą apylygiai sudaro kalbantys rusiškai ir ukrainietiškai.

Dėmesį traukia besiformuojantis herojų kultas. Visur pilna gėlių, nuotraukų su žuvusiais, tiek ant palapinių, kuriose jie kadaise gyveno, tiek mūšių vietose, ypač Instituckajos gatvėje. Tiesa, naujasis Dangiškiosios šimtinės (ukr. *Nebesnaja sotnia* – žuvę per susirėmimus Maidane) kultas yra paženklintas ir krikščioniško kankinystės dėmens. Požiūris į žuvusiuosius ir kaip į didvyrius, ir kaip į kankinius yra jei ne persipynęs, tai gan artimas ir besikaitaliojantis. Prie to prisideda ir įvairių krikščioniškų konfesijų dvasininkai, kurie kalbėdami nuo scenos juos vadina kankiniais. Visa atmosfera persmelkta, viena vertus, pergalės euforijos, džiaugsmo, svetingumo ir draugiškumo, kita vertus, netekties skausmo, depresijos, frustracijos ar net paranojiško nepasitikėjimo. Giliai dviprasmiška ir apskritai sunkiai įsivaizduojama būseną.

Matydamas visa tai, nenoromis prisimenu politinės minties klasiką Carlą Schmittą, šiemet pradėtą leisti ir lietuviškai. Įvykiai Ukrainoje parodė, koks klaidingas daugeliui mūsų būdingas tikėjimas ar bent intuityvus pritarimas požiūriui, kad istorija iš esmės

baigusis, bent Europoje atėjusi mažne amžinoji taika. Mūsų būklė, persunkta į plepalus be sprendimo peraugančiais pokalbiais ir diskusijomis bei naivių liberalų tikėjimu kompromisu ir konsensusu, yra be gali trapi. Dabar matome, kad neišvengiamai ateina laikas apsibrėžti, kur yra gėris, o kur blogis (o tai visuomet rizika, nes neretai šitas apibrėžimas prasilenkia su tikrove, bet be jo irgi neįmanoma), kur yra draugas, o kur priešas, net kovoti už savo įsitikinimus ir laisvę ant barikadų. Ir šitos perskyros nėra teorinės – jos egzistencinės. Buvimas Maidane man tą atskleidė aiškiai kaip niekad.

Kad kovos būtų tikros, iki šiolei galima įsitikinti vietoje. Kreščiatiko gatvėje mačiau netgi savotišką ekspoziciją su įrodymais ir įkalčiais prieš *Berkutą*: šoviniai, skylėti skydai... Čia pat buvo galima ir kojas nusivalyti į Regionų partijos vėliavą. Kylant Instituckaja gatve dar galima pamatyti keletą sudegusių automobilių. Barikadų taip pat niekas neskuba išmontuoti. Teko girdėti gandų, kad dar likę nemažai paruoštų, bet nepanaudotų Molotovo kokteilių.

Nepaisant Maidano pergalės, įtampa neslūgsta. Mūsų psichologai darbo turi iki kaklo. Miega po kelias valandas, o visą dieną ir gerą dalį nakties praleidžia palapinėse, ligoninėse. Vakare kaip tik užsukau į Ukrainos namus, kuriuose taip pat teikiama medicininė, psichologinė pagalba, miega protestuotojai. Panašią funkciją atlieka ir maidaniečių užimta Kijevo miesto Rada, kurioje plūša mūsų psichologės Aina ir Aušra. Keista matyti, kai vienoje ištaigingiausių miesto salių ant grindų guli ir miega dešimtys (o gal šimtai) žmonių.

Kartu su Augustu nurėpliojam iki Besarabkos apsipirkti būtiniausių prekių ir, jei pavyks, lauktuvių. Grįžę į viešbutį pasidedam daiktus, o tuomet su Agne, Andriumi ir keliais lietuvių žurnalistais nukeliamume į greta esantį barą išgerti alaus ir pasidalyti įspūdžiais, naujienomis.

Rytoj laukia dar viena ilga diena.

Vasario 28 d. Paskutinė pilna diena Kijeve.

Organizacinių darbų gerokai sumažėjo. Ištiko tik viena nelaimė: medikų saugoti atvažiuavęs Vygandas pametė raktus nuo nuomoto mikroautobuso, su kuriuo dalis misijos dalyvių atvyko į Kijevo, tad Agnė turi kažkaip atgabenti atsarginį raktų komplektą iš Lietuvos. Ji taip pat bando suorganizuoti susitikimą bei interviu su Bulatovu arba Klyčko, bet nelabai panašu, kad pavyks.

Po eilinio pasivaikščiojimo su reikalais Maidane ir jo apylinkėse pagaliau pavyksta nueiti į vos už nepilno kilometro esantį Šv. Mykolo vienuolyną ir Šv. Sofijos katedrą. Gyvenimas vos už kelių kvartalų nuo Maidano jau teka sena vaga, be to, šiandien jau matyti, kad pats Maidanas pamažu virsta jomarku. Čia pasirodė ir prekybininkai įvairiais suvenyrais, siūlantys nusifotografuoti su prijaukintais baltais balandžiais. Drąsiai į Maidaną ateina ne tik paprasti miestiečiai, bet ir močiutės su anūkais. Viena ausimi galima išgirsti, kaip jos pasakoja apie už laisvę žuvusius didvyrius, aiškina, kodėl šie įvykiai reikšmingi. Vakare susirenka nemažai palaikančių Maidaną, gedinčių artimųjų, šiaip žioplinėtojų. Tarsi visas miestas švęstų revoliuciją.

Vygandas, padėjęs suorganizuoti Janukovyčiaus vilos Mežigorijoje apsaugą, vakare

mums surengia ekskursiją po jo rūmus. Prabanga ir beskonybė tuo pat metu kelia juoką, siaubą ir pykinimą. Įspūdžiai netelpa ne tik į nuotraukas, bet ir į cenzūrinę ar necenzūrinę leksiką. Teritoriją saugantys milicininkai ir maironėliai juokauja, kad šią vilą reikia rodyti ne žurnalistams, o psichoterapeutams, nes tik ligonis gali gyventi tokiuose namuose. Po šių rūmų galima visiems Lietuvos oligarchams ir savo ego įtvirtinimu apsėstiems verslininkams pasiūlyti pradėti pirkti IKEA baldus, mat Janukovyčiaus jiems nepranokti. Niekaip.

Pačioje viloje vieni maironėliai sutiko mus labai draugiškai, kiti paranojiškais žvilgsniais – vienas už diržo užsikišęs didelį virtuvinį peilį vyriškis, dairdamasis aplink „stiklinėmis“ akimis, labai pikta klausė, ko gi čia visi šniukštinėja ir vaikšto. Matyt, bijo dėl vagysčių. Nors, reikia pastebėti, kad marodieravimas ir vagiliavimas sustabdyti. Dabar pamažu tuštėja tik pilni įvairaus maisto Janukovyčiaus šaldikliai (vilą saugantiems juk reikia kažką valgyti). Iškeliaujant iš vilos teko du kartus išversti visas kišenes ir būti kruopščiai patikrintam apsaugos.

Bet tai nėra priešiškus ar nepasitikėjimas. Tai tik atsarga. Bet šiaip jau *Euromaidano* juostelė ant palto ir žodis *Litva* lūpose labai greitai sprendžia visus nesusipratimus ir garantuoja ne tik saugumą, bet ir svetingumą.

Grįžtame į viešbutį. Naktiečiai ir miegot.

Vasario 29 d. Atsikėlęs ryte sužinau, kad Aina su Aušra dirbo iki septynių ryto, o po pusryčių jos dar nuskubėjo atsisveikinti su tais, kuriuos konsultavo. Be galo daug darbo teko ir Sergejui su Marijanu. Susidedame daiktus, nesuvalgytą maistą nunešam į vieną iš Maidano virtuvių ir mauname į oro uostą.

Išskrendu neramia širdimi. Turbūt ta dviprasmiška jausena persiduoda net ir nemačius pačių kraupiausių vaizdų ar įvykių. O gal neramu dėl to, kad įspūdžių ir patirčių buvo daugiau negu gali persakyti ar tikrai suprasti. Tiems, kurie ten buvo, viską aprėpia žodis *Maidanas*, juodi suodžiai ant batų bei visur persismelkiantis sudegusių padangų kvapas.

Nors ukrainiečiai padarė neišdildomą įspūdį savo pilietiškumu, sąmoningumu ir drąsa, šioje valstybėje dar labai daug ką reikia nuveikti ir pakeisti iš esmės. Kad čia tikrai vis dar gili posovietinė Rytų Europa, supratau tik grįžęs namo: mano lagaminas buvo apšvarintas Borispolio oro uosto bagažo skyriaus darbuotojų.